

Elnöki megnyitó beszéd.

B. Eötvös Loránd akadémiai elnöktől.

(Előadta a május hó 12-ikén tartott közülésen.)

Tisztelt gyülekezet!

E mai napon, mely Akadémiánknak nemcsak ünnepe, hanem évi beszámoló napja is, azzal a megnyugtató tudattal léphetünk működésünk iránt érdeklődő pártfogóink, barátaink és az egész magyar közvélemény elé, hogy kötelességünket ez évben is híven teljesítettük.

De talán még nem elég ez az ünnepi öröme. Szeretnők már egyszer hallani a diadalmi harsonát, mely a magyar tudomány dicsőségét hirdetve, világra szólna, s a helyett még mindig csak az ébresztő tárogató szerényebb hangjait hozhatjuk rezgésbe, mert az önámításnak oly köznapivá vált hibájába esünk ezen a helyen legkevésbé szabad.

Mi tagadás benne, nemzetünk a tudományos világban még nem foglalta el azt az állást, a mely őt számának arányában és politikai súlyának megfelelően, a többi nemzetek között megilleti s a melyet sokoldalú képességével, ha komolyan hozzálatna, bizonyára rövid idő alatt el tudna foglalni.

Egy nehéz akadály áll itt utunkban, bizonyos elzárkózottság a világ tudományától, a melyben élünk, s a mi ennél még veszedelmesebb, az a tetszelgés ez elzárkózottságunkban, a mely különösen napjainkban nemzeti feladataink egyoldalú felfogása folytán közvéleményünkben majdnem népszerűvé vált.

Nincsen nemzet a világon, melynek jobban fájna az idegennek gáncsa, nincsen nemzet, a mely büszkébb volna azon fiaira, a kik a világ szemeláttára lobogtatták a nemzeti zászlót, akár a harczy dicsőség, akár a tudomány vagy a művészet jelvényeit hordotta az magán; nincsen nemzet, melynek forróbb kívánsága

volna az elsők sorába emelkedni, mint a mi nemzetünk, és mégis nem csökkenni, hanem még növekedni látszik napjainkban azoknak száma, kik bár a diadalt óhajtják, az idegen iránt való ellen-szenvből visszautasítják mind az arra segítő eszközöket, s inkább abban a boldogító, de egyszersmind elaltató hitben ámitják magukat, hogy a világon csak egy nyelv van, csak egy irodalom és csak egy műveltség, s ez a magyar, a magyar felett pedig csak egy jogosult bíró, maga a magyar.

Ezek bizony nem fogják nekünk meghódítani a világot.

Szebbítheti talán, de tettere képesebbé nem teszi magát az, a ki tükrében mindig csak a maga képét nézi.

Annak, a ki küzdelemre s a küzdelemben diadalra készül, meg kell ismerkednie versenytársainak minden fegyvereivel s törekednie kell arra, hogy biztos állást foglaljon el a küzdelem terén. A tudományok világában ez a küzdőtér nem egy, hanem valamennyi nemzeteknek közös földje, a melyen annak szava dönt, a ki azt alkotásaival szebbé tudja tenni.

Ez a mi évről évre visszatérő ünnepünk akkor lesz majd igazán diadalünnep, a mikor a magyar tudomány haladását meg fogja látni és gazdagodásának fogja tekinteni az egész világ.

Ezen magasztos, eszményi és hazafias cél felé csak úgy közeledhetünk, ha egyrészt megtanuljuk s a magunk eszejárása szerint feldolgozzuk mindazt, a mit más nemzetektől tanulhatunk; másrészt pedig a mit mi magunk teremtettünk, azt kellő formában nyilvánosságra hozva, a világ ítélőszéke elé terjesztjük.

Egy nemzet nem alázza meg magát, mikor más nemzetektől tanulni kíván. A büszke francia pirulás nélkül mutathat az idegen mesterekre, kiket akadémiájának alapításakor megnyerhetni szerencsés volt, s a németnek tudományos babérját nem csúfítja el az a tudat, hogy gyökereit a Nagy Frigyes által Berlinbe hívott francziák ültették el.

Mi nem voltunk ily szerencsések. A mult századokban küzdelmeink viszontagságai nem engedték meg, hogy az ilyféle kezdetek végét is elérjük, s például Mátyás király dicső napjaiban egy Regiomontanus csak mint hulló csillag futott át tudományos légkörünkön, a nélkül, hogy azt maradandólag megvilágítani ideje lett volna; abban a napjainkhoz közelebb álló korban pedig, a mikor főiskolánkon idegenek tanítottak, ez a tanítás bár nem veszett el nyomtalanul tudományosságunkra nézve, mégis nem lehetett igazán áldáshozó, mert nem a nemzet saját kívánságának kielégítése, hanem inkább a nemzetnek megleckéztetése volt.

Ma már késő van arra, hogy a tudományok meghonosításának ezen módját hasznunkra fordíthassuk; a nemzeti érzékenység sokkal nagyobbra növekedett, semhogy lehetséges volna még az, a mi oly fényes sikerrel valósult meg Richelieu és Nagy Frigyes

korában; de a mit nem hoznak el nekünk mások, azért elmehe-
tünk mi magunk, nyitva áll előttünk a világ s a tudománynak
nincsen oly csarnoka, melyet a magyar ifjú zárva találna, ha
tudományszomjasan kopogtat ajtaján.

Vajha mennél többekben ébredne fel s nyerhetne kielégítést
az a vágy, hogy a külföld tudományos kincses házait fölkeressék
s az ott gyűjtöttekkel nemzetük tudományát gazdagítsák, s vajha
azok, a kik ezt nem tehetik, nyelveket tanulva, képesítenék ma-
gukat arra, hogy a világ tudományos irodalmát javunkra ki-
aknázzák.

Igaz, hogy a ki tudományt gyűjt, még evvel egymagával
nem csinál tudományt, s kicsinyeltetésre volna méltó az a nem-
zet, mely erre a compilatori munkára szorítkoznék, de a tuda-
mány épületét magasabbra építeni s annak önalkotta új erkélyein
a maga zászlóját kitűzni csak az fogja, a ki az épület alapjait
és tervét is ismeri. A ki ehhez nem tud, az legfeljebb vályog
kunyhót tákol össze, melynek görnyedező szalmafedelén a kitű-
zött zászló bármennyire pompás is volna, nem a dicsőségnek jel-
vénye, hanem csak a gúny tárgya lehetne. A mi nemzetünk
törekedjék arra, hogy a tudománynak ne kunyhót, hanem palo-
tát építsen.

A külföld tudományának meghonosításán kívül a mi saját
tudományunknak fejlesztésére nem kevésbé fontos tényező még
az is, a melyet már előbb jeleztem, t. i. munkásságunk ered-
ményeinek a világ előtt nyilvánosságra hozatala.

Ez a tudományos nyilvánosság nemcsak arra való, hogy
az elért eredmények általa szép megvilágításban mintegy közszem-
lére kiállíttassanak, hanem szükséges különösen a végből, hogy
ébren tartsa azt a tudományos munkásságot, mely ilyen ered-
ményekhez vezet, mert nélküle az elismerés, buzdítás és komoly
kritika hiányában kedvetlenség, csüggedés és közönbőség vesz
erőt épen azokon a legjobb munkásokon a kik egész erejüket a
tudomány előbbvitelére fordítván, jutalmat mástól nem várhatnak.
Nyilvánosság nélkül a tudományban sincs haladás. Az ókor némely
népeinél titokban őrzött ismeretek, a középkor kolostorainak erős
falak közé zárt tudománya inkább a megőrzés, mint a haladás
vágyáról tesznek tanúságot.

Az igazi haladás a tudományban is, úgy mint a művelt-
ség egyéb ágaiban a nyilvánosság hatalmas eszközének, a sajtó-
nak felfedezésével indult meg. De a mikor sajtóról szólok, nem
azt a sajtót értem, a mely a nagy sokaságot táplálja ismeretek-
kel, szórakoztatja híreivel s a mely a közvéleménynek kifejezést
adva s azt nem egyszer maga alkotva meg, a közélet minden
mozzanatára befolyást gyakorló hatalommá növekedett, nem a
hirlapi sajtót értem, mely olyan gyorsan, a mint maga dolgozik,

emeli a magasba vagy dobja le a sárba azokat, a kiket figyelmére méltat, hanem azt a bár sokkal lassabban, de sokkal nagyobb elővigyázattal dolgozó, talán nehezkesebb gépezetet, mely a tudományos folyóiratokat és könyveket nyomtatja, s melyeknek termékeit nem kapkodja ugyan el a sokaság, de mint lépcsőfokokat magasra törő útjában örömmel fogadja minden ország és minden korszak tudományjal foglalkozó munkáscsoportja.

Elismerem, hogy a hirlapi sajtó jó szolgálatokat tett és tehet a tudománynak akkor, a mikor a sokaság figyelmét feléje tereli s ez által barátokat, pártfogókat szerez ügyének, de azért mégis óva kell intennem a tudománynak minden komoly munkását, hogy ne keresse dicsőségét a hirlapok hasábjain, melyek irányában sokszor igazságtalanok lesznek már azért is, mert ítéletük a jelen percznek szánva, a gyorsan változó, pillanatnyi érdekek szempontjából jön létre és hallgatással mellőz mindent, a mit a nagy közönségnek érdekessé és értékkessé csak a jövő tehet.

Az Edisonokról sokat beszélnek az ujságok, a Faraday-kről hallgatni szoktak, a tudomány embere pedig nagyobb elismeréssel adózik a fa ültetője és ápolóinak, mint annak, a ki az érett gyümölcsöket szedi le.

Az egyetlen jogosult nyilvános ítélőszék, mely előtt az igazi tudósnak arról a mit tett be kell számolnia, ott áll azon szigorúan tudományos folyóiratok és egyéb kiadványok el nem évülőkötetsorai között, a melyekbe a kutatás eredményei már századok óta be vannak jegyezve s mindenesetre nagyobb dicsőség a tudósnak az, ha azokban nevét bárcsak egy érdemes munkája mellé írhatja, mint hogyha minden számukban beszélnek róla a napilapok.

De a jelenkor tudósa a hirlapi dicsőség kecsegtetési mellett még más kísértéseknek is ki van téve, a népszerűsítő társulatok, a nyilvános előadásokat rendező egyletek, a kiállítások és a már majdnem évenként minden nagyobb városban ismétlődő congressusok mind egy olyan tudományos nyilvánosságnak látogatásával csábítgatják őt, a mely az előbb kijelelt hosszú és fáradtságos útnál gyorsabban és könnyebb munkával vezet valami Pantheonszerű épületbe.

Az az érdem, hogy sokat tanult, még nem ment fel senkit társadalmi kötelességei alól, s azért a legtudósabb is helyesen cselekszik s méltán köszönetet érdemel, mikor néha leszáll tudományának magaslátáról és megfontolt tanácsával vagy gyönyörködtető előadásával a sokaságnak okulást és élvezetet szerez, csak attól óvakodjék, hogy az ilyenféle szolgálatokkal kiérdemelt elismerést tudományos ambíciója kielégítésének tekintse, mert bizony könnyen a pillanatnyi tündöklés vágyává fog az törpülni.

Az akadémiák feladatai közül egyik az, hogy a szellemi

élet sokféle nyilvánulása között kiválaszszák és maradandó értékűkhöz mérten kiemelve nyilvánosságra hozzák mindazokat az alkotásukat, melyek a tudományban igazán haladást jelentenek és a mennyiben ez a nyilvánosság az egész világ előtt tárul fel, annyiban minden, bármily szigorúan nemzeti jellegű akadémiának rendeltetése, a tudományoknak saját nemzete körében művelésén és terjesztésén felül még az is, hogy nemzete tudományának kifelé képviselője legyen. A mi akadémiánk nem zárkózott el már eddig sem ezen feladatának teljesítése elől, támogat nem egy vállalatot, melynek hivatása az, hogy tudományos munkásságunk eredményeit a külföld ítélőszéke elé vigye. A tudományban azonban még ma is, nem a seregek sokaságától, hanem egyes hősoktól függ a diadal, ilyen hősokekre van szükségünk, hogy nekünk magyaroknak a tudomány világában országot hódítsanak.

Ezredéves ünnepünkre készülünk s azon multunk pompájában fogjuk magunkat a világnak bemutatni, hiszem hogy a bókók nem fognak elmaradni, de ne elégedjünk meg azokkal, ne nyugodjunk addig, míg a műveltségünkben nagy nemzetek mindennapi köntösünkben is nem tekintenek minket az emberiség nagy eszményi feladatainak megoldásában velük egyenrangú tényezőkknek.

Majd akkor tartunk igazán diadalünnepet!

Üdvözlöm ezt a fényes gyülekezetet, mely megjelenésével ma kitüntetett bennünket, s az ülést megnyitom.

Jelentés

a M. Tud. Akadémia 1894. évi munkásságáról.

Szily Kálmán főtitkártól.

(Előadta a május 12-én tartott közülésen.)

Az 1895-ik év nevezetes évvé válhatik a magyar tudományos irodalom történetében. Ez év szeptember 30-án jár le a Semsey Andor ig. és t. tag adományából hirdetett pályázatok határideje. Nem remélhetjük, s nem is reméltük soha, hogy mind a tíz feladat az első határidőre sikeresen meg lesz oldva. Esemény számba fog menni, ha ezúttal csak néhány, két-három tudományos kézikönyvvel gyarapszik is a magyar irodalom. Hazánk multját s jelenét, népét s földjét, természeti viszonyait, állat- s növényvilágát illetőleg annyi anyag s annyi adat gyűlt össze Akadémiánk megalapítása óta, hogy ezeknek rendszeres feldolgozása, szerves egybefoglalása, bárha csak néhány tudomány